

Тетяна Лаврін (Тернопіль)
ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ
(ПУБЛІЧНА ІСТОРІЯ): ДОСВІД ПРЕДСТАВЛЕННЯ
ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ СВІТУ

Публічна історія України є не просто академічною дисципліною чи способом збереження пам'яті; вона стала важливим інструментом зовнішньої політики та складовою публічної дипломатії держави. У сучасному світі, де інформація формує свідомість і впливає на прийняття рішень, ефективне представлення світові історії українського державотворення є стратегічним завданням. Воно спрямоване на зміцнення міжнародної підтримки, формування позитивного іміджу країни та протидію історичним маніпуляціям.

Публічна історія, що оперує поза межами академічних кіл – у ЗМІ, культурі, освіті, дипломатичних представництвах – функціонує як елемент «м'якої сили» (soft power) України. Головна ідея полягає у спонуканні інших держав і суспільств до позитивного сприйняття України не через примус, а через привабливість її культури, цінностей та, ключовим чином, її історичного нарративу.

На відміну від пропаганди, публічна історія прагне донести автентичний, науково обґрунтований погляд на минуле, демонструючи тяглість української державності, її боротьбу за свободу та демократичні ідеали. Це дає змогу:

Сформуувати позитивний імідж: показати Україну як зрілу європейську державу зі складною, але героїчною історією.

Легітимізувати зовнішньополітичні цілі: обґрунтувати право України на територіальну цілісність, суверенітет і європейський вибір через призму історичного досвіду.

Нейтралізувати ворожі нарративи: активно протистояти дезінформації та історичним маніпуляціям, що походять від держав-агресорів.

Представлення державотворчих процесів: ключові історичні віхи.

Ефективне представлення світові історії державотворення вимагає акцентування на наскрізних ідеях і тягlostі української державності, що спростовує міф про Україну як «штучне» або «випадкове» утворення. Досвід представлення зосереджений на таких ключових моментах:

Успадкування традицій: від Київської Русі до Української Революції 1917–1921 рр.

Світу важливо донести, що сучасна Україна не виникла на порожньому місці. Вона є спадкоємицею:

Київської Русі як потужного середньовічного державного утворення.

Козацької держави (Гетьманщини) як ранньомодерної республіканської традиції.

Української революції 1917–1921 рр. (УНР, ЗУНР): представлення цього періоду як першої спроби відродження незалежності у ХХ ст., що заклала основи сучасних державних символів (герб, прапор) та демократичних засад.

Шлях до незалежності 1991 р.

Цей етап представлений як логічне завершення багатолітньої національно-визвольної боротьби, а не як результат розпаду СРСР:

Декларація про державний суверенітет (1990): як законодавчий фундамент для подальших процесів.

Всенародний референдум 1991 р.: акцентування на демократичному волевиявленні мільйонів громадян як наріжному камені сучасної незалежності. Це зміцнює імідж України як держави, що цінує демократію та самовизначення.

Революції Гідності та боротьба проти агресії: представлення Революції Гідності (2013–2014 рр.) як підтвердження європейського вибору та прагнення до демократичних цінностей. Це дає світові розуміння, що зовнішня агресія є нападом на суверенну державу, яка свідомо обрала свій шлях розвитку.

Для успішного донесення свого історичного нарративу Україна використовує низку інструментів:

Український інститут (Ukrainian Institute): здійснює культурну дипломатію, включаючи історичні проекти, виставки та дискусії за кордоном.

Український інститут національної пам'яті (УІНП): надає наукову підтримку та формує історичну політику, зокрема щодо вшанування жертв тоталітаризму (Голодомор).

Дипломатичні представництва: організація заходів, присвячених ключовим історичним датам (День Незалежності, День Соборності, вшанування жертв Голодомору).

Академічна співпраця та переклади: підтримка перекладу праць українських істориків і налагодження співпраці з провідними закордонними університетами.

Цифрові платформи: створення якісного англомовного контенту, документальних фільмів та освітніх онлайн-ресурсів, які доступні широкій міжнародній аудиторії.

Таким чином, історія України, особливо її державотворчі процеси, є потужним капіталом у зовнішній політиці. Представлення цього досвіду світові через інструменти публічної історії дає змогу перетворити минуле на важіль впливу, зміцнюючи міжнародну суб'єктність України. В умовах гібридної війни та боротьби за місце у європейській цивілізаційній сім'ї, саме правдивий, зрозумілий і переконливий історичний нарратив стає однією з найефективніших форм захисту національних інтересів.

Василь Вальчак (Тернопіль)

ЗАСТІЛЬНИЙ ОБРЯД У ТРАДИЦІЙНІЙ КУЛЬТУРІ УКРАЇНЦІВ

Українська традиційна культура характеризується глибокою символічністю всіх форм побутового й обрядового життя. Одним із найдавніших і найстійкіших елементів народної культури є застільний обряд, який поєднує у собі ритуальні, комунікативні та соціально-регулятивні функції. Його вивчення є важливим для розуміння системи цінностей, вірувань і моделей поведінки українців у традиційному суспільстві.

Застілля в українській культурі завжди було не просто споживанням їжі, а складною системою символічних дій, що супроводжували важливі життєві події: народження, весілля, поминки, календарні свята. Воно виступало формою вияву спільності, пошани до предків, підтвердженням соціальних зв'язків і взаємної підтримки. Символіка їжі, черговість частування, розташування гостей за столом, порядок тостів і благословень – усе це мало глибоке значення і відображало ієрархію, моральні норми та колективну пам'ять громади.

У весільному обряді застілля мало особливе місце як перехідний ритуал, що знаменував створення нової сім'ї. Страви й напої символізували достаток, плідність і єднання родів. Наприклад, спільне куштування короваю чи випивання чарки за здоров'я молодих виступало актом сакралізації шлюбу. Звернемо увагу і на мотиви особливого способу поводження з їжею (особливого способу “споживання”?): молода згрібає їжу під стіл, горілку молоді “не п'ють, тільки виливають догори, поліжниця “горілку зливає в